

Μακεδονικά

Τόμ. 20, Αρ. 1 (1980)

Χριστόφορος Νάλτσας (1896-1980)

Κωνσταντίνος Αν. Βαβούσκος

doi: [10.12681/makedonika.396](https://doi.org/10.12681/makedonika.396)

Copyright © 2015, Κωνσταντίνος Αν. Βαβούσκος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βαβούσκος Κ. Α. (1980). Χριστόφορος Νάλτσας (1896-1980). *Μακεδονικά*, 20(1), ζ'-ιβ'.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.396>

Χριστόφορος Νάλτσας

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΝΑΛΤΣΑΣ
(1896-1980)

Ἡ Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν ὑπέστη καὶ νέαν ἀπώλειαν εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐταίρων της, τὴν φορὰν αὐτὴν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοφόρου Νάλτσα. Μὲ τὴν ἀπώλειαν αὐτὴν ἡ χορεία τῶν προσώπων, τὰ ὅποια ἱδρυσαν καὶ προέβαλον τὴν Ἑταιρείαν, βαίνει δυστυχῶς ἐξαντλουμένη καὶ τοῦτο πρὸς μεγάλην λύπην ὄλων μας, διότι, πράγματι, χάρις εἰς τὸν ζῆλον, τὰς ἐντόνους προσπάθειάς καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τῶν προσώπων αὐτῶν ἡ Ἑταιρεία κατέστη δυνατόν νὰ λάβῃ σάρκα καὶ ὅσῃ καὶ νὰ ἐξελιχθῇ εἰς τὸ σημερινὸν ἐπιβλητικὸν συγκρότημα, ὡς ἔργον διαρκὲς καὶ ἀγαθόν.

Ὁ Χριστόφορος Νάλτσας ὑπῆρξεν ἐκ τῶν δομητόρων τῆς Ἑταιρείας. Διετέλεσεν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ἐπὶ ὀκταετιὰν δὲ ἀντιπρόεδρος αὐτοῦ καὶ μέλος τῆς Κτηριακῆς Ἐπιτροπῆς. Ὡς ἐκ τῶν θέσεων τούτων, εἶχεν ἀποφασιστικὴν γνώμην ἐπὶ τῶν ἐξελίξεων τῆς Ἑταιρείας καὶ μὲ τὸ κύρος τὸ ὅποιον διέθετε καὶ τὰς νομικάς του συμβουλὰς ἀπετέλει πολύτιμον στοιχεῖον εἰς τὴν ὅλην ὀργανωτικὴν προσπάθειαν αὐτῆς. Δυστυχῶς σωματικὰ ἀτυχήματα τοῦ ἐστέρησαν πρὸ πολλοῦ τὴν δυνατότητα νὰ μετέχῃ εἰς τὴν ἐνεργὸν δρᾶσιν τῆς Ἑταιρείας καὶ τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ παραμείνῃ μακρὰν τοῦ Ὄργανισμοῦ, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὁποίου μὲ τόσον ζῆλον συνέβαλεν. Ἡ ἀκουσία, ἀλλὰ καὶ ὑποχρεωτικὴ αὐτῇ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν ἐνεργὸν δρᾶσιν, συνετέλεσαν οὐχὶ ὀλίγον εἰς τὴν τελικὴν σωματικὴν του κατάρρευσιν, ἡ ὁποία τελικῶς τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸν θάνατον. Ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν, ἀλλὰ τὸ γεγονός τοῦτο δὲν ἀφαιρεῖ τίποτε ἀπὸ τὴν λύπην τὴν ὅποιαν αἰσθανόμεθα διὰ τὴν ἀπώλειαν ἀνδρὸς δεδοκιμασμένου εἰς τὰ ἔθνικα ζητήματα, γνώστου τῶν ἱστορικῶν θεμάτων τῆς Μακεδονίας καὶ ἐκ τῶν στυλοβατῶν τῆς Ἑταιρείας.

Ὁ Χριστόφορος Νάλτσας ἐγεννήθη τὸ 1896. Κατάγεται ἐκ Κρουσόβου τοῦ Μοναστηρίου, εἰς τὸ ὅποιον ἐγκατεστάθησαν οἱ πρόγονοί του, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπῆρξαν τὸ 1830 ἐκ τῶν πρώτων οἰκιστῶν τῆς ἱστορικῆς Μοσχοπόλεως, τῆς λαμπρᾶς αὐτῆς ἐλληνίδος πόλεως τῆς Βορείου Ἠπείρου, εἰς τὴν ὅποιαν ἐλειτούργησεν ἡ Ἀκαδημία τοῦ ὑποδούλου γένους καὶ τὸ δεῦτερον μετὰ τὴν Κωνσταντινουπόλιν ἔθνικὸν τυπογραφεῖον. Εἰς τὸ Κρούσοβον ἐγκατεστάθησαν οἱ ἀμεσώτεροι πρόγονοί του προφανῶς μετὰ τὴν πρώτην καταστροφὴν τῆς Μοσχοπόλεως. Τὰ ἑρεῖπια τοῦ ἀρχον-

τικοῦ των ἐσώζοντο μέχρι πρό τινας εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τῆς πόλεως, εἰς τὰς ὑπαιρεῖας τῶν ὑπερκειμένων λόφων, εἰς τὴν ἀκραίαν συνοικίαν τοῦ Κρουσόβου. Τὰ ἐνθυμοῦμαι, ὡς ἐνθυμοῦμαι ἐπίσης ὅτι οἱ γονεῖς μου διηγοῦντο ὅτι οἱ Ναλτσαῖοι διήρχοντο, κατερχόμενοι πρὸς τὸ κέντρον τῆς πόλεως, ἔμπροσθεν τῆς πατρικῆς μας οἰκίας. Εἰς ἐκ τῶν ἐν Κρουσόβῳ προγόνων του ὑπῆρξε πρόκριτος τῆς πόλεως. Τὸ Κρούσοβον ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἐπίσημον σύζυγον τοῦ σουλτάνου, τὴν Βαλιντὲ σουλτάναν. Ὡς ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἦτο ἀπηλλαγμένον φόρων καὶ δὲν εἶχε τουρκικὸν πληθυσμὸν παρὰ μόνον μικρὰν τουρκικὴν φρουρὰν εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι καὶ τὸ ὅτι τὸ τουρκικὸν νεκροταφεῖον τῆς πόλεως ἀπεκαλεῖτο «νεκροταφεῖον τοῦ Τούρκου», διότι ἐπὶ διακόσια ὄλα ἔτη μόνον εἰς Τοῦρκος ἐτάφη εἰς αὐτό. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς τὸ Κρούσοβον ἀνήκεν εἰς τὴν Βαλιντὲ σουλτάναν μετέβαινε κατ' ἔτος ἀντιπροσωπεῖα προκρίτων εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τὴν ἐπίδοσιν τῶν δώρων εἰς τὴν σουλτάναν. Μεταξὺ τῶν προκρίτων τούτων εἶδον ἐγὼ αὐτὸς εἰς παλαιὸν ἔγγραφον ἀναγραφόμενον τὸ ὄνομα τοῦ Κόλιου Νάλτσα (Νικολάου Νάλτσα).

Πλὴν τοῦ πατρὸς του καὶ ἡ μήτηρ του προήρχετο ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τοῦ Κρουσόβου, τῆς οἰκογενείας Κομάτη. Τοιούτους ἔχων γονεῖς ὁ Χριστόφορος Νάλτσας δὲν εἶναι ἀπορίας ἄξιον ὅτι ἔλαβεν ἐπιμελελμένην ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν. Ἐπεράτωσε τὰς ἐγκυκλίουσιν σπουδὰς του εἰς τὸ τότε λαμπρὸν γυμνάσιον Θεσσαλονίκης, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πατὴρ του, ὁ ὁποῖος εἶχε διατελέσει διερμηνεὺς τοῦ ἑλληνικοῦ Προξενείου Μοναστηρίου μὲ βαθμὸν Προξένου, εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς Θεσσαλονικὴν. Ἀνωτέρας σπουδὰς ἠκολούθησεν εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τὸ 1923, ἡ σχετικὴ δὲ βραδύτης εἰς τὴν λήψιν τοῦ πτυχίου ὀφείλεται εἰς τὴν στράτευσίν του, ἡ ὁποία διήρκησεν ἐπὶ ἔτη, ὡς θὰ φανῇ ἐν συνεχείᾳ. Ὁ Χριστόφορος Νάλτσας ἐδικηγόρησεν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, κατ' ἀρχὴν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Νικολάου Μάνου, ἐν συνεχείᾳ δὲ μόνος. Τὸ δικηγορικὸν του γράφειον, ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἦτο νομικὸς σύμβουλος τῆς παλαιᾶς (βελγικῆς) εταιρείας ἠλεκτροφωτισμοῦ καὶ τροchioδρόμων (μέχρι τοῦ 1940), εἶδεν ἡμέρας λαμπρᾶς δραστηριότητος. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (1935) ἐνυμφεύθη τὴν Εὐλαμπίαν Θεοδ. Οἰκονόμου, μετὰ τῆς ὁποίας πολὺ ἄργότερον ἀπέκτησε θυγατέρα, τὴν ἐρίτιμον κυρίαν Ἀθηνᾶν Χατζηαγγέλου.

Ἡ δικηγορικὴ ἐνασχόλησις δὲν τὸν ἡμπόδισε νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν του δραστηριότητα. Καρπὸς αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ διδακτορικὴ του διατριβὴ περὶ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐμπορικῶν εταιρειῶν δυνάμει τῆς ὁποίας ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τοῦ Δικαίου τῆς Νομικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης τὸ 1933. Τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτὴν δραστηριότητα τὴν συνέχισε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἦσχολήθη ἰδιαίτερώς μὲ τὸ Ἰδιωτικὸν Διεθνὲς Δίκαιον καὶ μὲ

τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον, εἰς τὰ ὁποῖα ἀφιέρωσε καὶ ἐργασίας καὶ μελέτας καὶ ἄρθρα καὶ σχόλια. Εἰς ἐπιβράβευσιν τούτων ἀνεκηρύχθη ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου Διεθνούς καὶ Ἀλλοδαποῦ Δικαίου τὸ 1949. Παραλλήλως πρὸς τὰς νομικάς του μελέτας ἡσχολήθη μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας, τόσον τὴν ἀρχαίαν, ὅσον καὶ τὴν νέαν, εἰς αὐτὴν δὲ ἀφιέρωσε σειρὰν μελετῶν, αἱ ὁποῖαι ἅπασαι διαπνέονται ἀπὸ βαθεῖαν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρογονικὴν γῆν καὶ ἀπὸ μαχητικὴν ὑποστήριξιν τῶν ἐπ' αὐτῆς δικαίων τῆς φυλῆς. Μία ἐξ αὐτῶν, «Τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα καὶ ἡ σοβιετικὴ πολιτικὴ» (ἔκδ. 1954), ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Ὁ Χριστόφορος Νάλτσας ὑπηρέτησε τὴν πατρίδα ἐπὶ μακρὸν ὥς στρατιώτης. Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1916 ἐτάχθη εἰς τὰς τάξεις τοῦ Σώματος Στρατοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ ἐπολέμησεν εἰς τὸ Μακεδονικὸν Μέτωπον μέχρι τοῦ 1918. Ἐν συνεχείᾳ ἐξεστράτευσεν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ἀρχικῶς ὡς ὑπαπιστῆς τοῦ διοικητοῦ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἀντιστρατήγου Ἰωάννου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποκτήσει τὴν φήμην τοῦ γενναίου τῶν γενναίων, καὶ ἐν συνεχείᾳ καὶ μέχρι τοῦ τέλους τῶν μικρασιατικῶν ἀγώνων ὡς διευθυντῆς τοῦ Β' ἐπιτελικοῦ γραφείου αὐτοῦ καὶ τοῦ Βορείου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν. Μετὰ τὸ πέρας τῆς μικρασιατικῆς ἐκστρατείας ὑπηρέτησεν εἰς τὸ Β' ἐπιτελικὸν γραφεῖον τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, ἀποστρατευθεὶς μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἐφέδρου λοχαγοῦ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐλληνοϊταλικοῦ πολέμου ἀνεκλήθη εἰς τὸ στράτευμα, τοποθετηθεὶς εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τῆς XII Μεραρχίας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου τούτου ἐτραυματίσθη εἰς τὴν κεφαλὴν, χωρὶς περαιτέρω συνεπείας, ἀποστρατευθεὶς τελικῶς μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου. Ἡ Πατρίς ἀνταμείβουσα τὰς πολεμικάς του ὑπηρεσίας τοῦ ἀπένειμε τὸν Χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Γεωργίου Α' μετὰ ξιφῶν, τὸν Πολεμικὸν Σταυρὸν μετὰ τεσσάρων ἀστερίσκων (διαμνημονεύσεων), τὸ Ἀριστεῖον Ἀνδρείας μετὰ τριῶν διαμνημονεύσεων, τὸ μετάλλιον στρατιωτικῆς ἀξίας, Διασυμμαχικοῦ Ἀγῶνος, Ἐθνικῆς Ἀντιστάσεως κ.λ.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὑπηρέτησεν ὡς ὀρυποργὸς εἰς τὰς Κυβερνήσεις Π. Βούλγαρη καὶ Π. Κανελλοπούλου καὶ ὡς Γενικὸς Διοικητῆς τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Ἐπὶ τούτοις διωρίσθη ἐπίτιμος Πρόξενος τῆς Ὀλλανδίας τὸ 1949 καὶ παρέμεινε μέχρι τὸ 1956, ἐξελέγη μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, τοῦ ὁποῖου, ὡς ἐλέχθη, ἐχρημάτισεν ἐπὶ ὀκταετίαν ἀντιπρόεδρος καὶ συνέβαλεν εἰς τὴν ἰδρύσιν τοῦ Ἰδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, τοῦ ὁποῖου διετέλεσε πρῶτος διευθυντῆς ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ διευθύνοντος συμβούλου.

Ἡ προσωπικότης τοῦ Χριστοφόρου Νάλτσα εἶναι ἀνάγλυφος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν καὶ τοῦ θυγατρικοῦ τῆς Ἰδρύματος Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἀνάγλυφος ὅμως εἶναι ἡ προσωπικότης του καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κτηριακοῦ συγκροτήματος τῆς Ἐ-

ταιρείας. Τὸ ὄνομά του εἶναι ἀναγεγραμμένον εἰς τὸν πίνακα, ὁ ὁποῖος κοσμεῖ τὸ Θέατρον τῆς Ἑταιρείας. Πέραν ὅμως ὅλων τούτων ἡ μνήμη του θὰ διαιωνίζεται εἰς τὰ βιβλία, τὰ ὅποια ἔγραψε καὶ τὰ ὅποια ἡ Ἑταιρεία ἐξέδωσεν. Αὐτὰ θὰ μαρτυροῦν διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν Μακεδονίαν, ἡ γῆ τῆς ὁποίας τὸν ἐδέχθη, αὐτὸν ὁ ὁποῖος τὴν ὑπερησπίσθη καὶ διὰ τῶν ὅπλων ὡς στρατιώτης καὶ διὰ τῆς γραφίδος ὡς συγγραφεύς.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΝ. ΒΑΒΟΥΣΚΟΣ